

UNIUNEA EUROPEANĂ

XARNI PREZENTÀCIA

O dujto Evaluaciako Rapòrto si kerdo and-o kontràkto ”**I Implementàcia e Planoski vaś i Evaluàcia e Operacionalone Programoski Kompetitivipen 2014-2020, o 1-to Lòto: I evaluàcia e intervenciengi POC (Operacionàlo Progràmo Kompetitivipen) and-o umal e rodipnasko, buxljaripnasko, inovaciako**” (o Progràmo) phandavdo maśkar o Ministèro e Investiciengo thaj e Evroputne Projektorengo thaj i asociàcia kerdi andar o Themutno Institutò vaś Zantrikano Rodipen and-o Umal e Butjako thaj e Socialone Brakhipnasko (Lìdero) thaj o S.C. ERNST&YOUNG SRL (Asociàto), kontràkto kerdo and-o projèkto ”**I Implementàcia e Planoski vaś i Evaluàcia e Operacionalone Programoski Kompetitivipen 2014-2020**”. O rapòrto prezentisarel e konklùzie vaś i dujto evaluaciaki buti, kerdi and-i periòda avgusto 2021-màrto 2022, dikhindoj e intervèncie lovjarde and-o POC 2014-2020, vaś rodipen, tehnologikano buxljaripen thaj inovàcia (CDI), te del pes vast k-o ekonomikano kompetitivipen thaj k-o buxljaripen e biznisurenge.

E investicie vaś rodipen, tehnologikano buxljaripen thaj inovàcia anen lengi dirèkto kontribùcia k-i implementàcia e Themutne Strategiaki vaś Rodipen, Buxljaripen thaj Inovàcia 2014-2020 thaj del vast k-o Parteneripnasko Akòrdo 2014-2020, speciàlo e direktone kontribuciasa k-o keripen e obietivosko – O buxljaripen e rodipnasko, e tehnologikane buxljaripnasko thaj e inovaciako.

I metodològia e evaluaciaki anderjardjas jekh sètòs e analizege tipurenge maśkar savende si i evaluàcia bazisardi p-i teòria, i kontrafaktuàlo evaluàcia e impaktoski, vi i metòda diferènce and-e diferènce k-o regionàlo nivèlo.

E rezultàtura katar i akanutni evaluàcia çaçarde so o paruvipen ažukerdo k-o momènto kana o progràmo sas projektisardo aśti te kerel pes, thaj e intervèncie si śukar tradine karing e trebaimata kaj sas arakhle.

And-o ansàmbo, **POC anglidjas k-e trebaimata thaj provokàcie phandle e tiknjarde nivelostar e ekonomikane kompetitivipnasko k-o themutno nivèlo, ristjarindoj e programoski relevànca vaś o ekonomikano kontèksto thaj e CDI andar i periòda 2014-2020**, mamuj o tikno progrèso registrisardo k-o nivèlo e relevantone sikavnengo dikhindoj i evolùcia thaj i performànca e sistemoke vaś CDI. **O impàkto e intervenciengo sas generaloste pozitivò**, e kerde investicie andine kontribùcia and-e nesave kàzurja k-o ačhavipen anda so dikhel o tiknjaripen e sikavnengo, thaj and-e aver kàzurja k-o inkeripen vaj o lokho barjaripen kadalengo.

E intervèncie dikhindoj o barjaripen e zantrikane śajnipnasko and-e umala vaś godjaver specializàcia thaj sastipen sikavde pen sar **baxtagoreske intervèncie, vastdindoj i angazàcia e neve roditrengi thaj o barjaripen e ginesko e roditrengo save keren buti and-e lačharde, rodipnaske infrastrukture**. E entitètura save si beneficiàrurja registrisarde lačharimata e inovaciake śajnipnaske, o buxljaripen e neve aktivimatengo thaj/vaj rodipnaske direkciengo thaj o buxljaripen e manuśikane kapitalosko, thaj e pozitivò efèkturja sas vi andar o POC.

And-i periòda 2014-2020, o kotorliipen e Rumuniako and-o rodipen k-o nivèlo e Evroputne Uniako barjardjas, and-i komparàcia e periodasa 2007-2013. *E intervèncie lovjarde vaś o barjaripen e kotorliipnasko and-o rodipen k-o nivèlo e Evroputne Uniako andine lengi kontribùcia k-o barjaripen e rumunikane kotorliipnasko k-e progràmurja e Evroputne Uniake, sar Orizònto 2020, vaj k-e aver maśkarthemutne progràmurja*. E vastdinipnasa e avrutne roditrengo, sas kerde e trebutne premise vaś o zorjaripen e śajnipnasko vaś CD e organizaciengo save si beneficiàrurja.

E intervèncie dikhindoj o barjaripen e privatone investiciengo and-o CDI sas len **pozitivò efèkturja opral e biznisurja e aktivipnasa vaś CD**. E evaluaciake rezultàtura sikavde jekh pozitivò impàkto opral o barjaripen e privatone pokinimatengo vaś CDI, k-jekh berś katar i intervèncie. **Sathaj tikne and-o totàlo, e barjarimata e pokinimatenge vaś o kapitàlo sas, paśal sasteste, andar e intervèncie e programoske**.

E intervèncie dedikime k-o barjaripen e transferosko vaś zanimata, tehnologia thaj personàlo saves si les kompetènce CDI maśkar o pùblico, rodipnasko mèdio thaj o kodova privàto sas len **pozitivò efèkturja**. Dikhel pes jekh **zorjaripen e sombutipnasko e tikne thaj maśkarutne biznisurenge e rodipnaske mediosa, mamuj so vi maj dur e bare firme si kodola save sombutikeren maj but**.

Projèkto somlovjardo andar o Evroputno Fòndo vaś Regionàlo Buxljaripen (FEDR) e žutipnasa e Operacionalone Programosko Texnikani Asistènca (POAT) 2014-2020

UNIUNEA EUROPEANĂ

E efèkturja registrisarde vaş o POC si len o potenciàlo te inkeren pen po lùngo vaxt. O inkeripen po lùngo vaxt e efekturengo trebul te avel vastdino e avutne politikendar thaj programurandar, save te den vast k-o parteneripen maşkar rodipen thaj indùstria, e prediktabilitetostar e lovjarimatengo, e stabilitetostar thaj prediktabilitetostar e krisutne, institucionalone thaj fiskalone kadrosko, ama vi nesave globalone evoluciendar sar o barjaripen e impaktosko e digitalizaciako.

E evaluaciake konstatàcie determinisarde o formulisaripen e nesave **rekomendaciengo speciàlo vaş o Ministèro e Rodipnasko, Digitalizaciako thaj Inovaciako** thaj vaş i **Managementoski Autoritèta e Programoski** dikhindoj: i adaptàcia e krisutne thaj institucionalone kadroski k-e stràtègiko obiekktivurja vaş o barjaripen e zantrikane šajnimatengo, k-aşti te ristjarel pes jekh maj laçi, stràtègiko programàcia thaj planifikàcia, favorutne kondicie vaş i stimulàcia e kotorliipnasko e privatone firmengo k-o aktivipen vaş CDI thaj vaş o barjaripen e cirdipnasko anda so dikhel i karièra and-o CDI; **o barjaripen e lovjaripnaske nivelosko vaş CDI**, thaj vi e **prediktabilitetosko e lovjaripnaske mekanismurengo k-o nivèlo e sektorosko CDI** k-aşti te buxljarel pes o komplementaritàto e intervenciengo POC e avere programurenca vaş o zorjaripen thaj buxljaripen e sektorosko CDI thaj del vast k-o inkeripen po lùngo vaxt e efekturengo POC.

E rekomendàcie vaş o laçaripen e implementaciake strategiako dikhel, šerutnes, o tiknjaripen e evaluaciake periodengo thaj o kontraktisaripen e projekturengo kadja, k-aşti te kerel pes i implementàcia kadalengo po pašal k-o momènto kana keren pen e lovjaripnaske mangimata. And-o kadava manaj, kerel pes i rekomendàcia te ristjarel pes e lovjaripnaske thaj manušíkane resùrse, trebutne vaş i evaluàcia thaj o kontraktisaripen biačhavipnasko thaj prediktibilo (vi e ankalavipnasa katar i kris e publikone kinimatengi). Sa kadja, and-o akanutno kontèksto, trebul te thoven pen and-i pràktika vastdinipnaske mezùre vaş beneficiàrurja, k-aşti te administrisarel pes e riskurja kerde e nesave bifavorutne evoluciendar k-o sektoriàlo nivèlo (i energètiko kriza, o barjaripen e precurenko k-e prodùkturja thaj sèrvisurja, o azbalipen e distribuciake drakhinengo), thaj kadja, te avel vastdine i implementàcia e projekturengi thaj o azbalipen e stabilime rezultaturengo.

E rekomendàcie vaş o laçaripen e monitorizaciake procedurenko dikhen o tiknjaripen e birokraciako, o sadjaripen e raportaciako thaj e mangle dokumenturenko, o laçaripen e platformako MySMIS thaj lako labjaripen k-aşti te lokhjarel pes o vakjaripen maşkar e beneficiàrurja e programurenge thaj e zene save keren i texnikani thaj lovjaripnaski monitorizàcia.

E rekomendàcie vaş o laçaripen e lovjaripnaske cirkuitosko e projekturengo lien and-o dikhipen, šerutnes, te keren eficiènto i analiza e mangimatengi thovdine vaş o dinipen palpale e lovengo thaj vi e pokinimatengi karing e beneficiàrurja, vi te lačharen o vakjaripen kadalenca anda so dikhel e lovjaripnaske règule.

O ristjaripen e avutne, lovjaripnaske xaningengo si but vastno k-aşti te vastdel o zorjaripen, o zinjaripen, o labjaripen thaj i popularizàcia e šajnimatengo vaş CDI, lačharde and-o POC, vaş i aktualizàcia e softurenge, o kinipen e trebutne, komplementarone ekipamenturenko thaj e materialurenko save labjaren pen and-o biròvo, o paruvipen vaj i adaptàcia e nesave komponentengi, i popularizàcia e disponibilone servisurenge.

Kadja, o evaluaciako grùpo patjal so, and-o avutnipen, and-o jekhto rend trebul te kerel pes maj dur o lovjaripen e intervenciengo POC and-o umal CDI, k-aşti te azbal pes thaj te zorjarel pes i krìtiko masa savi si trebutni vaş i performànca, te vastdel jekh maj baro gin e organizaciengo CD, thaj te stimulisarel pes o kotorliipen e privatone firmengo k-o aktivipen vaş CDI.

Rekomendisarel pes te implementisarel pes maj dur nesave progràmurja save te stimulisaren o zorjaripen e rodipnaske šajnipnasko thaj o barjaripen e ekselenciako and-i sinergia e aktivimatenga e programoske Orizònto 2020, e Evroputne Uniako, ama vi nesave intervèncie save te stimulisaren o barjaripen e privatone investiciengo and-o CDI, o keripen thaj o buxljaripen e sombutipnaske relaciengo maşkar e rodipnaske organizàcie thaj biznisurja.